

Mobiletnografi – en vej til viden om psykisk sårbare unge?

Mobiletnografi er en ny evalueringsmetode, som har vundet indpas de seneste årtier. Metoden benytter teknologiske devices som fx mobiltelefoner til at indfange og undersøge sociale fænomener på tværs af tid og rum i ikke afgrænsede kontekster. Mobiletnografi muliggør dataindsamling in situ og giver adgang til en anden type kvalitativt data end interviews og observationer. På trods af metodens stadig større udbredelse er der sparsom viden om brugen af mobiletnografi. I denne artikel vil vi drøfte metodens anvendelighed på det sociale område med afsæt i vores erfaringer fra en evaluering af et uddannelsesstilbud til psykisk sårbare unge.

Nøgleord: Mobiletnografi, psykisk sårbare unge, evalueringsmetoder, digitale data

Indledning

Den mobiletnografiske metode voksede frem i slutningen af 1990'erne inden for transport, turisme og markedsanalyser (Dimanche & Prayag, 2016; Muskat et al., 2018; Stickdorn & Zehrer, 2010). I de senere år har metoden også vundet indpas på sundhedsområdet (Bjørner & Schrøder, 2019) og til dels også på det pædagogiske område (Albrecht et al., 2017; Blomhøj et al., 2011).

Det er i høj grad konsulenthuse, som har bidraget til at udbrede metoden på nye fagområder, hvorimod de forskningsbaserede erfaringer med metoden er mere begrænsede (Blomhøj et al., 2011). Der er endnu færre erfaringer med at bruge den mobiletnografiske metode på det sociale område. Her har metoden ellers et potentiale i forhold til

at inddrage sårbare og udsatte borgere, som kan være svære at få i tale gennem traditionelle dataindsamlingsmetoder, og hvis perspektiver dermed kun er repræsenteret i mindre grad. Forskning viser, at sårbare børn og unge ofte overses i undersøgelser, da de, i modsætning til andre børn, kan mangle overskud, selvtillid og de nødvendige verbale færdigheder til at indgå i konventionelle, kvalitative dataindsamlingsmetoder såsom interviews (Aldridge, 2012; 2014). Spørgsmålet er, om mobiletnografi som dataindsamlingsmetode kan bidrage til at få de sårbare unge mere i tale, da de er vant til at anvende og kommunikere via digitale devices.

I denne artikel tager vi læseren med ind det mobiletnografiske maskinrum og beskriver vores erfaringer med en relativt ny metode, der på papiret rummer mange potentialer som evaluerings- og dataindsamlingsmetode på det sociale område, men hvor erfaringerne fortsat er begrænsede. Artiklen undersøger således mobiletnografi som evalueringsmetode af indsatser rettet mod sårbare unge. Problemstillingen for artiklen lyder dermed: Hvad er den mobiletnografiske metodes styrker og svagheder som dataindsamlingsmetode blandt psykisk sårbare unge?

Artiklen bygger på en evaluering af et forsøg med en treårig HF-uddannelse for psykisk sårbare unge, som kan have svært ved at gennemføre et almindeligt HF-forløb. Udover at uddannelsen strækker sig over tre år, tilbydes de unge også fleksibelt fremmøde i form af både fysisk og online tilstedeværelse i undervisningen, ligesom de tilbydes en studiementor, der kan hjælpe dem med at begå sig både fagligt og socialt.

Bag uddannelsen står Aarhus HF & VUC og den frivillige forening Fundamentet, der støtter sårbare og udsatte unge. Fundamentet står i projektet for den personlige og faglige støtte til kursisterne uden for undervisningen. Det kan være i form af terapeutiske behandlingsforløb, mentorstøtte og fælles aktiviteter, som skal hjælpe de unge til at mestre eget liv og indgå i sociale sammenhænge og studiemiljøer.

Projektet er støttet af A.P. Møller fonden, og VIA University College står for den løbende opsamling af viden og evaluering af erfaringer og resultater fra forløbet. Evalueringen strækker sig over tre år og følger således den første årgang på uddannelsen fra start til slut. I denne artikel dykker vi ned i vores erfaringer fra vores pilotafprøvning samt første og anden indsamling af mobiletnografisk data.

Vi redegør først for mobiletnografi som dataindsamlingsmetode. Hvad dækker begrebet over? Hvad er mobiletnografi, og hvad er det ikke? Dernæst præsenterer vi med udgangspunkt i vores eget projekt et eksempel på et mobiletnografisk design. Herefter beskriver vi vores egne erfaringer med metoden, hvilket leder os frem til en række overvejelser og anbefalinger om brugen af mobiletnografi som evaluerings- og dataindsamlingsmetode på det sociale område.

Mobiletnografi som dataindsamlingsmetode

Mobiletnografi skriver sig ind i det etnografiske leksikon som endnu et etnografisk buzzword (Abidin & de Seta, 2020). Begrebsforvirringen kan være stor, da begrebet anvendes i forskellige etnografiske traditioner. På den ene side er der den oprindelige forståelse af mobil etnografi som en etnografisk metode, hvor forskeren fysisk følger de personer og ting, der er genstand for undersøgelsen, fx turismeforskning eller transportforskning (Jensen, 2018).

På den anden side anvendes begrebet også inden for digital etnografi som én ud af flere beslægtede metoder med det digitale som omdrejningsfelt. Her sonderer Muskat et al. (2018) mellem netnografi og mobiletnografi som to forskellige typer af digital etnografi.

Netnografi omhandler forskning om digital menneskelig (inter)aktion på internettet (det vil sige det digitale som genstandsfelt) (se fx Paoli & D'Auria, 2021), hvor mobiletnografi omvendt dækker over forskning, der anvender digitale platforme og enheder til indsamling af data i ikkedigitale, uafgrænsede miljøer (det vil sige det digitale som dataindsamlingsmetode) (Muskat et al., 2018). Det er sidstnævnte forståelse af den mobiletnografiske metode, der er fokus for denne artikel.

På trods af den voksende mængde litteratur om mobiletnografi er der forbausende få fyldestgørende definitioner af metoden. En hyppig anvendt definition er "brugen af mobiltelefoner til at indsamle data" (se fx Bjørner & Schrøder, 2019; Muskat et al., 2018). Men denne definition indfanger ikke til fulde kombinationen af det etnografiske og det digitale i metoden. Med udgangspunkt i ovenstående begrebsafklaring definerer vi således mobiletnografi som metoder, hvor *rekrutterede og udvalgte deltagere benytter mobil digital teknologi til bevidst og efter aftale at registrere og dele erfaringer, holdninger, brugeroplevelser, praksis eller refleksioner in situ og direkte med dataindsamleren.*

Vi anvender ordet dataindsamleren i definitionen, da det dækker over både forskere, evaluators og andre, der anvender mobile devices til at indsamle data. I det følgende bruges termen evaluator dog, da det mest korrekt gengiver vores rolle i den beskrevne undersøgelse.

Mobiletnografi har en række kendetegn, der adskiller metoden fra andre typer af digital etnografi.

For det første benyttes mobil digital teknologi til at indsamle data. Dette kan være forskellige former for mobile enheder såsom smartphones, tablets, bærbare computere, ligesom det kan være mobile digitale platforme såsom sociale netværk, hjemmesider, videoblogs, e-mails, webcams og voice calls (Muskat et al., 2018).

For det andet foregår dataindsamlingen oftest *on-site* og *in situ*, det vil sige undervejs og imens situationen finder sted, ligesom den typisk strækker sig over en længere periode eller på tværs af domæner. Formålet hermed er at opnå "tyk" og autentisk data, der ikke er præget af efterrationiseringer, men netop repræsenterer de umiddelbare indtryk, oplevelser, tanker, følelser og overvejelser (Bjørner & Schrøder, 2019).

For det tredje sker dataindsamlingen altid åbent og efter aftale med deltageren (Murthy, 2008; Muskat et al., 2018). Her adskiller mobiletnografien sig fra netnografien, hvor der oftest er tale om et udefrakommende perspektiv på den digitale adfærd, der studeres, og hvor deltagerne ikke nødvendigvis ved, at de er med i en undersøgelse. Anderledes forholder det sig med mobiletnografi, hvor deltagerne er udvalgt og rekrutteret af evaluator til at deltage i projektet, og de giver aktivt tilsagn til at deltage i undersøgelsen og blive fulgt på tværs af tid og rum.

For det fjerde sker dataindsamlingen i et samspil mellem evaluator og deltager. Typisk stilles deltagerne en række spørgsmål eller opgaver af evaluator, men det er op til deltagerne selv, hvad de vil dele, hvornår og hvor. Deltagerne har således en høj grad af kontrol over, hvilke data der deles. Evaluator er samtidig typisk ikke selv til stede, da data indsamles gennem mobile enheder, hvilket minimerer eventuel påvirkning fra evaluator på deltagernes adfærd (Bjørner & Schrøder, 2019). I nogle mobiletnografiske projekter, hvor evaluator og deltager er i løbende dialog og kan stille spørgsmål til hinanden og reflektere sammen over situationen, kan der ligefrem være tale om, at ny viden genereres i en samskabelsesproces. Evaluatorens rolle adskiller sig således her fra den traditionelle, observerende og ikkedeltagende etnograf: Evaluator bliver snarere en mere deltagende og aktiv vidensgenererende etnograf (Muskat et al., 2018).

Mobiletnografi adskiller sig dermed fra traditionelle etnografiske metoder "ansigt til ansigt", idet den på mindre påtrængende vis følger én eller flere deltagere samtidig *in situ* på tværs af domæner (Bjørner & Schrøder, 2019; Muskat et al., 2018). Mobiletnografi kan således tilvejebringe en anden type af kvalitativt data end interviews og observationer. Det vil sige data, der kommer tættere på livet, adfærd, valg, fravalg, overvejelser og refleksioner, der er direkte knyttet til situationen, imens den finder sted eller umiddelbart efter. I det følgende vil vi med udgangspunkt i vores egen evaluering præsentere et eksempel på et mobiletnografisk design.

Overvejelser over design

Netop muligheden for dataindsamling on-site og in situ er et af argumenterne for anvendelse af mobiletnografi i vores evaluering af den særligt tilrettelagte HF-uddannelse på Aarhus HF & VUC. Formålet med evalueringen er at afdække uddannelsens betydning for de unge, herunder mere specifikt, om uddannelsessamarbejdet mellem Aarhus HF & VUC og Fundamentet kan hjælpe de unge til at gennemføre en ungdomsuddannelse og øge deres livsmestringskompetencer.

Evalueringen er tilrettelagt som en klassisk virkningsevaluering med fokus på, hvad der virker for hvem under hvilke omstændigheder (Bredgaard et al., 2016; Dahler-Larsen, 2018). Vi er dermed optaget af at afdække, hvilke forhold der kan være med til at bane vejen for de unges gennemførelse af HF. Og det er netop denne afdækning, som mobiletnografien kobler sig til.

Formålet med at anvende mobiletnografi i evalueringen er at komme så tæt på de unge som muligt – både for at få et indblik i de unges hverdag og for at afdække, hvad der kan hæmme og fremme de unges deltagelse i og gennemførelse af uddannelsen. Her kan mobiletnografien hjælpe med at give et mere reelt og nuanceret billede af de unges liv og refleksioner undervejs i studiet.

Hertil kommer, at den fysiske afstand, som mobiletnografien skaber mellem evaluator og respondent, kan være med til at få potentielt modvillige respondenter i tale (Murthy, 2008). Det er en pointe, som har haft indflydelse på vores valg af mobiletnografien som metode. Vi ved, at sårbare unge kan opleve interviewsituationer som ubehagelige og pressede (Aldridge, 2012; 2014). Ved brug af mobiletnografien er det derfor intentionen at give de unge kursister mere trygge og fleksible rammer for deltagelsen, samtidig med at vi opnår en dybde og autenticitet (i realtid) i vores data, som kan være svær at indfange gennem spørgeskemaer eller interviews.

Andre studier peger dog på, at mobiletnografi ikke kan stå alene som dataindsamlingsmetode (Albrechtsen et al., 2017; Bjørner & Schrøder, 2019).

Den mobiletnografiske dataindsamling følges derfor op af fokusgruppeinterviews med udvalgte studerende, ligesom kvantitative data (trivselsmålinger, karakterer, fremmøde m.v.) og interviews med ledere, undervisere og frivillige mentorer skal hjælpe os til et samlet billede af kursisternes oplevelse og udbytte af uddannelsesforløbet.

I evalueringen bruges mobiletnografien til at følge det første hold, der begyndte på uddannelsen i 2021. Det sker ved at lave et mobiletnografisk nedslag på 14 dage én gang årligt i de tre år, som uddannelsen er rammesat til. Her modtager de unge spørgsmål og opgaver, det kan fx være at tage et billede af et yndlingssted på skolen eller Fundamentet, eller at beskrive dagens rutiner og eventuelle "fremmere" og "hæmmere" for at deltage i undervisningen. Vi følger løbende op på de unges svar, enten i form af anerkendende kommentarer eller med uddybende spørgsmål.

Nedslagene finder sted på samme tidspunkt hvert år og er planlagt, så de ikke falder sammen med andre dataindsamlinger i forløbet. Cirka en måned efter mobiletnografien afholdes der fokusgruppeinterviews med en gruppe af kursisterne for at stille uddybende spørgsmål til de data, der er indsamlet mobiletnografisk.

Valg af platform

Første skridt i vores tilrettelæggelse af den mobiletnografiske dataindsamling var at vælge en passende platform til vores kontakt med de unge. Flere forskellige platforme var med i vores overvejelser. Tilgængelighed og kendt medieplatform er nogle af de parametre, som anbefales i andre mobiletnografiske forskningsundersøgelser (Bjørner & Schrøder, 2019; Blomhøj et al., 2011; Muskat et al., 2018). En pointe, der kan tale for en appløsning eller brug af almindelig SMS.

Vores valg faldt dog på en browserbåret platform med en brugerflade, der har ligheder med sociale medieplatforme som fx Facebook. Det skyldes

blandt andet, at det var vores vurdering, at vi med en browserbåret platform ville få et mere driftsikkert format, da vores afdækning af platforme viste, at der kan være tekniske og brugerfladerelaterede udfordringer ved de appbaserede løsninger. Det har samtidig været vigtigt for os at sikre en høj datasikkerhed, da vi dels har med en særligt sårbar gruppe at gøre, dels vil indsamle data, som kan komme til at omfatte personfølsomme oplysninger, alt afhængigt af hvad de unge svarer. Via den valgte platform ville vi både få mulighed for at arbejde med kommunikation via gruppechats, billeder, video- og lydoptagelser, dagbogsformater, afstemninger og klassiske spørgeskemaer.

Pilotafrøvning

Forud for første indsamling af mobiletnografien gennemførte vi en kort pilotafrøvning – dels for at afprøve de tekniske muligheder i platformen, herunder muligheden for at uploade billeder, filmklip, tekst, afkrydsning m.v., dels for at undersøge målgruppens lyst til at svare på de spørgsmål og opgaver, som vi gerne ville have belyst via mobiletnografien. Deltagerne i pilotafrøvningen var seks unge fra en lignende uddannelse målrettet unge med psykisk sårbarhed. Af ressourcemæssige hensyn var det ikke muligt at afholde et fysisk intromøde med de unge. Introduktionen til den mobiletnografiske platform samt orientering om fokus og formål med pilotafrøvningen foregik derfor skriftligt og via de ansatte på Fundamentet.

Pilotafrøvningen forløb over to dage med præsentation af to konkrete opgaver, hvoraf den ene indebar mulighed for at anvende fotos eller filmklip. Det primære fokus i pilotafrøvningen var de unges tilbagemelding på formatet og spørgsmålstyper, og derfor blev behovet for konkrete indtastninger på platformen nedtonet. Resultatet blev, at kun halvdelen af de unge loggede sig ind på platformen, og ingen endte med at svare på de konkrete spørgsmål. På et efterfølgende møde gav flere af deltagerne udtryk for, at de "stod helt af" i forhold til at optage video, ligesom pilotens åbne og delvist personlige spørgsmål havde været overvældende for nogle.

Pilotafrøvningen efterlod os derfor med en ekstra opmærksomhed på at fare med lempe i mødet

med vores målgruppe, både i forhold til brugen af de forskellige datatyper (video, foto, lyd m.v.) og i forhold til udformning af opgaver og spørgsmålsformuleringer. Ikke mindst fordi den første dataindsamling ville finde sted kort tid efter kursisternes start på uddannelsen, hvilket begrænsede vores muligheder for at skabe en tæt relation til målgruppen forud for undersøgelsen.

Drejebog

Erfaringer fra andre mobiletnografiske undersøgelser fremhæver vigtigheden af at skabe en god og tryk forbindelse mellem respondenter og evaluator samt at sikre en meningsfuld sammenhæng mellem deltagerens livssituation og hverdag og de spørgsmål og opgaver, der stilles undervejs i dataindsamlingen (Bjørner & Schrøder, 2019; Blomhøj et al., 2011).

Med afsæt i erfaringerne fra pilotafprøvningen udarbejdede vi således en drejebog til den første dataindsamling i projektet. Forinden fik vi tilsendt kursisternes skoleskema, så vi havde mulighed for at koble vores spørgsmål til de konkrete aktiviteter, som kursisterne skulle deltage i.

For at undgå, at dataindsamlingen blev et pres for deltagerne, valgte vi, at der blot skulle være spørgsmål og opgaver på tre af ugens fem hverdage, og at de første spørgsmål skulle fungere som en rolig indflyvning til undersøgelsen og platformen. Spørgsmålene blev fordelt, så vi ville være i kontakt med de unge på dage med og uden undervisning – med henblik på at sikre bredest muligt indblik i deres hverdag under forløbet. Fokus, i vores spørgsmål og opgaver, var på personlige og private forhold som nattesøvn, trivsel og rutiner samt oplevelsen af de konkrete rammer for uddannelsesforløbet såsom undervisningsforhold, samarbejde med mentor, tilbud på Fundamentet m.v.

Introduktion til deltagerne

Som opstart til undersøgelsen blev der afholdt et fysisk intromøde for kursisterne med henblik på at introducere dem til platform, formål og rammer for undersøgelsen og for at skabe tillid til os som evaluators. Her mødte 18 ud af de 24 kursister på holdet op, og en mentor fra Fundamentet deltog for at skabe en tryk ramme for kursisterne. Enkelte kursister gav udtryk for utryghed ved at dele data, og at det var uoverskueligt at skulle oprette sig som bruger (med endnu et password) for at deltage. Herudover signalerede nogle af kursisterne ubehag ved, at der var fremmede i lokalet, hvilket blandt andet kom til udtryk ved manglende øjenkontakt, rysten, svedeture m.v., ligesom enkelte måtte forlade lokalet. Men der blev også stillet spørgsmål og oplevet imødekommenhed fra gruppen.

Da vores platform ikke tillader os at kommunikere nær så direkte som via en app eller SMS, indgik vi aftale om, at personalet skulle minde kursisterne om at svare på opgaverne i de 14 dage, som dataindsamlingen ville finde sted. Herudover blev der også afsat tid i undervisningen til at svare på de udsendte spørgsmål. Selvom dette kan stride imod metodens in situ-tænkning, vurderede vi, at det var nødvendigt for at mindske oplevelsen af opgavepres hos de unge – særligt i første runde.

Når det er sagt, så har besvarelsen i undervisningen alene været et tilbud, og deltagerne havde også haft mulighed for at svare på andre tidspunkter, hvilket værner om metodens fleksibilitet.

Kontakten med de unge undervejs

I lighed med den traditionelle etnografi er man som evaluator i mobiletnologi ofte direkte involveret i datagenereringen, idet man typisk er i løbende kontakt med deltagerne gennem dataindsamlingsperioden. Det er derfor vigtigt at være bevidst om den påvirkning, man som evaluator kan have på dataindsamlingen i kraft af ens tilstedeværelse og interaktion (Muskat et al., 2018).

Vi gjorde os af samme grund en række overvejelser om vores kontakt til de unge, både kontakten forud for dataindsamlingen (intromøde m.v.) og under den løbende respons på deres besvarelser. Vi var meget bevidste om gruppens sårbarhed og mulige ubehag ved vores intervention og begrænsede derfor vores fysiske kontakt i den indledende proces, da gruppen i forvejen kunne være presset af uddannelsesstart, nye fællesskaber, rutiner m.v. Herudover valgte vi i selve dataindsamlingen at holde en uformel og anerkendende tone og kun stille ganske korte opklarende spørgsmål. Dette var både for at begrænse vores påvirkning af de unges besvarelser og for at undgå at presse dem for meget i processen, jævnfør vores erfaringer fra pilotafprøvningen. Tilsvarende opmærksomheder er nævnt i andre mobiletlogografiske undersøgelser (Bjørner & Schrøder, 2019; Blomhøj et al., 2011).

Databehandling

I vores evaluering importeres og behandles vores data i programmet NVivo (Jackson & Bazeley, 2019). Det indsamlede data består primært af mindre tekststykker som svar på opgaver og opfølgende spørgsmål. Disse bliver kodet med fokus på meningskondensering (Kvale & Brinkmann, 2009), hvor tekststykkerne kategoriseres i en række over- og underordnede kategorier formuleret på baggrund af evalueringens forandringssteori. Herved sikrer vi en systematik i vores databehandling, som både understøtter gennemsigthed i vores analyse og giver os mulighed for sammenligning over tid og på tværs af vores forskellige datakilder i evalueringen.

Erfaringer fra evalueringens to første år

I det næste vil vi gennemgå vores erfaringer fra de første to runder med mobiletnologi. Evalueringen er i skrivende stund ikke afsluttet, og i de følgende afsnit vil vi derfor også dele vores overvejelser over, hvordan vi på baggrund af erfaringerne kan justere vores brug af metoden fremadrettet.

De unges deltagelse

Ved dataindsamlingens start tilmeldte 23 ud af 24 kursister sig platformen, og heraf gennemførte alle mindst én opgave. Deltagelsen var støt faldende over perioden, hvor 20 deltagere gennemførte tre opgaver, 17 deltagere gennemførte fem opgaver, og 10 deltagere gennemførte alle seks. Dette på trods af, at undervisere og mentorer løbende mindede deltagerne om – og afsatte tid til – at løse de forskellige opgaver. Kigger vi nærmere på, hvordan deltagerne løste de forskellige opgaver, var gennemsnitslængden af svar på de stillede spørgsmål 24,2, ord, svarende til et sted mellem én og halvanden linje tekst med størrelse 12 i et Word-dokument. I alt 13 deltagere (godt halvdelen) svarede på ét eller flere af vores opfølgende spørgsmål. Her var responsiviteten ligeledes støt faldende, hvor 9 deltagere svarede på opfølgende spørgsmål til den første opgave, mens blot to svarede på opfølgende spørgsmål til næstsidste opgave.

I den anden runde af dataindsamling så mønstret lidt anderledes ud. Her accepterede kun 12 ud af de tilbageværende 18 kursister vores invitation til deltagelse. Af disse svarede alle på indsamlingens første opgave, mens 10 deltagere svarede på yderligere tre opgaver, og 7 deltagere svarede på undersøgelsens sidste spørgsmål. Undervejs blev der løbende sendt påmindelser og opfordringer til at besvare de enkelte opgaver – både til de tilmeldte deltagere og til dem, der endnu ikke havde accepteret invitationen. Det førte til, at flere meldte sig til i løbet af undersøgelsesperioden, men dette til trods var der stadig seks kursister, som endte med slet ikke at deltage.

Mønstret i de unges aktivitet peger i retning af en klassisk pæneldødelighed (Hansen & Bjarnøe, 2020) med frafald både undervejs

i de enkelte dataindsamlinger og mellem vores to dataindsamlingsperioder. Det forhold udfordrer os i vores analyse og evaluering, da der dermed kan sættes spørgsmålstejn ved undersøgelsens repræsentativitet: Formålet med vores brug af mobiletnografi er at sikre adgang til bredden i målgruppen med henblik på at opnå et mere nuanceret billede på de behov og potentielle "fremmere" og barrierer, der måtte være i forløbet. Med et betydeligt frafald kan man stille spørgsmålet, om vi lykkes med vores mission.

Tillid er, som påpeget af blandt andre Rasmussen og Pagsberg (2019), afgørende i undersøgelser med sårbare unge. Men det kan være vanskeligt at skabe tillidsforhold til unge i denne målgruppe. Dette vi er meget opmærksomme i vores undersøgelse. Vi har derfor begrænset vores forventninger til og interaktion med de unge i de første to runder af mobiletnografi. Men spørgsmålet er, om vi er kommet til at holde os på for stor afstand, hvilket kan have påvirket deres motivation for at deltage? I tredje og afsluttende runde af den mobiletnografiske dataindsamling vil vi derfor forsøge at skabe en stærkere forbindelse til de unge, fx ved bruge mere tid sammen med dem inden dataindsamlingen. Dette vil dog gøre en i forvejen ressourcekrævende metode (fx Bjørner & Schrøder, 2019) endnu mere omkostningstung.

Slutteligt må vi erkende, at vores platform har begrænset os i at opnå det fulde etnografiske potentiale i mobiletnografien. Selvom vi guidede de unge undervejs i dataindsamlingen for at sikre så let en adgang til platformen som muligt, var vi afhængige af, at de unge loggede ind for at læse vores beskeder, hvilket blev opfattet som besværligt af de unge. Det betød også, at vi

ikke i samme grad havde mulighed for at "tjekke ind" som observatører in situ, som ved brug af SMS eller en anden beskedtjeneste. Direkte adspurgt har de unge da også udtrykt ønske om en nemmere løsning – gerne i form af SMS eller lignede. Vi er dog stadig bundet af at sikre en stærk datasikkerhed, da vores dataindsamling kan kom-

me til at indeholde personfølsomme oplysninger i form af sygdomshistorik, diagnoser m.v. Vurderingen er derfor, at vi på nuværende tidspunkt ikke har mulighed for at skifte platform.

Datakvalitet og tyngde

Til trods for de beskrevne begrænsninger og udfordringer har metoden givet os mulighed for at følge kursisterne i sammenhænge, hvor muligheden for et interview eller en observation ville have været begrænset. Eksempelvis kunne vi en onsdag formiddag spørge alle de unge, hvad de oplevede som hæmmende eller motiverende for deltagelse i undervisningen – uanset om de unge befandt sig på henholdsvis skolen, Fundamentet, hjemme eller andetsteds. Ved mere traditionel etnografi ville dette være begrænset til de kursister, som mødte fysisk op til undervisningen den pågældende dag, og et "forsinket" spørgsmål herom til de ikke fremmødte kursister en anden dag, hvor de mødte op.

Vi har dog erfaret, at ikke alle svar in situ fremstod lige brugbare i en evalueringssammenhæng, idet mange svar var forholdsvist korte. Vores indblik i den enkeltes oplevelser og bevæggrunde blev derfor til tider "tyndt". Eksempelvis skrev en deltager undervejs, at "undervisningen har været meget dårlig". Eftersom deltageren ikke svarede på opfølgende spørgsmål, var vi som evaluatore overladt til vores egen tolkning af, hvad deltageren mente med "dårlig". Man kan derfor med rette overveje, om mobiletnografi som metode er velegnet til at generere "tykke" data, ikke mindst når målgruppen er sårbare eller udsatte personer, hvor det kan være sværere at etablere en tryk og samskabende relation – og dermed en mere fyldestgørende kommunikation.

Det er dog ikke unormalt med korte svar i mobiletnografiske undersøgelser (Bjørner & Schrøder, 2019), hvilket formodentlig skyldes den almindeligvis korte kommunikationsform på telefoner og tablets. Det er derfor en generel anbefaling, at man supplerer den mobiletnografiske dataindsamling med ikkedigitale data med henblik på at styrke undersøgelsernes validitet (Bjørner & Schrøder, 2019; Blomhøj et al., 2011; Postill, 2017).

0

1

I forlængelse heraf anbefaler Aldridge (2014) generelt, at man i socialforskning metodetriangulerer i undersøgelser, der vedrører sårbare grupper, for at sikre den nødvendige repræsentativitet og validitet.

Spørgsmålet er, hvad mobiletografien selvstændigt kan bidrage med i en undersøgelse? Ud over at skabe kontakt til forskellige deltagere in situ og på tværs af kontekster er det vores erfaring, at mobiletografi er velegnet til at generere nye spørgsmål og hypoteser, der kan gøres til genstand for videre undersøgelse, fx i et efterfølgende fokusgruppeinterview. Herudover kan muligheden for at deltage digitalt i undersøgelser (fx indledningsvist) gøre deltageren mere tryk, hvilket kan fremme kontakten til personer, der ellers ikke ville deltage i et interview (Murthy, 2008). Selv hvis data bliver lidt "tynd", får vi ved mobiletografi således data, vi ikke kunne have fået på anden vis.

Metode med muligheder og udfordringer

Formålet med denne artikel har været at beskrive og vurdere mobiletografi som dataindsamlingsmetode blandt sårbare og udsatte unge. Artiklen bygger på egne erfaringer med brug af metoden i et evalueringsprojekt af et særligt HF-forløb målrettet psykisk sårbare unge. Her er de unge i to omgange over en periode på 14 dage blevet bedt om at besvare en række spørgsmål og opgaver digitalt. Det er vores oplevelse, at metoden rummer mange muligheder – både generelt som metode til evaluering på tværs af kontekster og specifikt i forhold til respondenter i udsatte positioner. Men der er også en række udfordringer og nødvendige opmærksomhedspunkter, der skal håndteres, hvis metodens fulde potentiale skal indfries.

Det er en klar styrke, at den mobiletografiske metode finder sted in situ, hvilket giver adgang til respondenternes umiddelbare oplevelser og følelser, ligesom det er en styrke, at man kan følge flere respondenter på tværs af tid og sted. Det gør metoden langt mindre tidskrævende og mindre omkostningsfuld end traditionelle etnografiske feltstudier og observationer, ligesom det giver adgang til en anden type data og indblik, end det er muligt at få gennem interviews. I vores evaluering har vi især i anden dataindsamlingsrunde fået et indblik i de unges hverdag, som vi ikke nødvendig-

vis ville få i et interview. Ikke mindst fordi de denne gang var mere villige til at indsende billeder og svare på opfølgende spørgsmål.

Dog stiller den digitale dataindsamling nogle andre krav til deltagerne end traditionelle etnografiske dataindsamlingsmetoder som observation og dybdegående interviews. På den ene side flytter metoden kontrollen med dataindsamlingen fra evaluatør til respondenter. Det er op til respondenter selv, hvor og hvornår der svares, ligesom respondenter selv i højere grad bestemmer, hvor meget evaluatør skal lukkes ind. På den anden side kan denne fleksibilitet også medføre, at deltagelse i evalueringen kan opleves som mere grænseløs og måske ligefrem intimiderende, fordi man som deltager løbende selv skal trække grænserne og beslutte, hvad man vil dele med evaluatør.

Hvor det på baggrund af metodelitteraturen om mobiletografi var vores forventning, at mobiletografi ville føles mindre indgribende og intimiderende for de unge end interviews og observationer, har vi erfaret, at den digitale kommunikation også fordrer en høj grad af tillid og relationsopbygning mellem deltager og evaluatør, ligesom de unge skal have mentalt overskud til at sætte sig ind i programmet og til at besvare spørgsmålene. I første dataindsamlingsrunde var vi særligt udfordret af, at dataindsamlingen fandt sted umiddelbart efter studiestart. Denne placering betød dels, at vi ikke havde mulighed for at opbygge en særlig tæt relation til de unge inden første dataindsamling, dels at de unge var "fyldt op" af mange andre indtryk, da dataindsamlingen fandt sted. Når det er sagt, så har placeringen på dette tidspunkt i forløbet netop givet os et indblik i, hvordan studiestarten opleves af de unge.

Ovenstående peger på, at evaluatør ikke blot skal være opmærksom på at forberede deltagerne på deres aktive og medbestemmende rolle.

Der skal også sættes tilstrækkeligt med tid af til at møde deltagerne og lære hinanden at kende, så deltagerne er trygge ved evaluatør og har lyst til digitalt at invitere evaluatør "indenfor". Dette gælder især sårbare og udsatte borgere, for hvem der kan være mere på spil. Vi oplevede således en forskel på første og anden dataindsamlingsrunde: Hvor de unge knap nok ville kigge os i øjnene ved det første møde, og flertallet kun gav kortfattede svar i første dataindsamlingsrunde, så var de unge mere aktivt deltagende i anden runde. Dette peger på, at vi i anden runde er blevet mere kendte ansigter for de unge; de har mødt os, og de er mere trygge ved at indgå i evalueringen.

Som ved alle andre evalueringer er det vigtigt at være opmærksom på, at rekruttering til deltagelse i undersøgelsen kan være en udfordring, især hvis den mobiletnografiske dataindsamling strækker sig over en længere periode. Hvor et interview er "overstået" i løbet af en time eller to, forpligter man sig her, som deltager, til løbende at besvare spørgsmål og opgaver.

I vores undersøgelse modtog kursisterne spørgsmål tre gange om ugen i to uger. I begge dataindsamlingsrunder faldt deltagere fra undervejs, og besvarelserne blev mere kortfattede hen over perioden. Det kan derfor være væsentligt at overveje, hvordan man sikrer en stabil og vedvarende motivation for at besvare spørgsmålene. Man kan eksempelvis bruge økonomisk incitament (fx give et gavekort, hvis man som deltager har besvaret alle opgaver i hele perioden), eller man kan forsøge at øge deltagerens ejerskab til undersøgelsen, fx gennem en samskabende proces, hvor deltagerne får indflydelse på, hvad der for dem er vigtigt at undersøge og spørge om.

I vores projekt overvejer vi, foruden ovenstående, at udvide respondentkredsen til at omfatte de unges undervisere og mentorer, hvorved der kan skabes en naturlig ramme for at drøfte studieliv og sociale strategier på baggrund af de opgaver og spørgsmål, vi stiller.

Dog har data været tyndere end forventet, og det har været nødvendigt at få emnerne uddybet i efterfølgende fokusgruppeinterviews.

Samlet set er det således vores vurdering, at vi med metoden har fået bedre adgang til kursisterne og dermed har opnået en højere repræsentativitet i vores evaluering, end det havde været muligt gennem interviews med få og typisk de mest ressourcestærke unge.

Endelig er det, i lighed med litteraturen på området, vores erfaring, at mobiletografi fungerer bedst i samspil med andre dataindsamlingsmetoder, da tyngden i datamaterialet kan variere (Bjørner & Schrøder, 2019; Blomhøj et al., 2011; Muskat et al., 2018). I vores tilfælde har den mobiletografiske dataindsamling tilvejebragt vigtig viden og indsigt fra en større del af kursisterne – også fra nogle dem, som ikke havde lyst til at stille op til interview. Disse emner er så blevet yderligere forfulgt i fokusgruppeinterviews med kursisterne og i interviews med ledere, medarbejdere og frivillige.

Gennem den mobiletografiske metode har vi således fået adgang til flere af de unge, hvilket har givet en større bredde i dataindsamlingen både emnemæssigt og repræsentativt.

Litteratur

- Abidin, C. & de Seta, G. (2020). *Private messages from the field: Confessions on digital ethnography and its discomforts*. *Journal of Digital Research*, 2(1), 1-19.
- Albrechtsen, C., Pedersen, M., Pedersen, N.F. & Jensen, T.W. (2017). *Mobile Probes: Exploring the Work Processes and Everyday Life of Danish Students Writing their Master's Thesis*. Sage Research Methods. Sagepub.com.
- Aldridge, J. (2012). *The participation of vulnerable children in photographic research*. *Visual Studies*, 27(1), 48-58.
- Aldridge, J. (2014). *Working with vulnerable groups in social research: Dilemmas by default and design*. *Qualitative Research*, 14(1), 112-130.
- Bjørner, T. & Schrøder, M. (2019). *Advantages and challenges of using mobile ethnography in a hospital case study: WhatsApp as a method to identify perceptions and practices*. *Qualitative Research in Medicine and Healthcare*, 3(2), 58-67.
- Blomhøj, U., Duva, U. & Ørngreen, R. (2011). *Mobile Probes in Mobile Learning. Working paper from the research program Media and ICT in a learning perspective*. Aarhus: Aarhus Universitet.
- Bredgaard, T., Salado-Rasmussen, J. & Sieling-Monas, S.M. (2016). *Virkningsevaluering*. I Bredgaard, T. (red.). *Evaluering af offentlig politik og administration* (pp. 331-366). København: Hans Reitzels Forlag.
- Dahler-Larsen, P. (2018). *Evaluering af projekter – og andre ting, som ikke er ting*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Dimanche, F. & Prayag, G. (2016). *Visitor Driven Service Experiences in a City Destination: A Mobile Ethnographic Approach*. Academia.edu.
- Hansen, K.M. & Bjarnøe, C. (2020). *Kvantitative datakilder*. I Møller Hansen, K., Bøgh Andersen, L. & Welling Hansen, S. (red.). *Metoder i statskundskab* (pp. 305-326). København: Hans Reitzels Forlag.
- Jackson, K. & Bazeley, P. (2019). *Qualitative Data Analysis with NVivo*. London: Sage.
- Jensen, H.L. (2018). *Mobiletografi – om at undersøge mobiliteter med en kropslig involvering*. I Jacobsen, M.H. & Jensen, H.L. (red.). *Etnografier*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Interview. Introduktion til et håndværk*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Murthy, D. (2008). *Digital ethnography: An examination of the use of new technologies for social research*. *Sociology*, 42(5), 837-855.
- Muskat, B., Muskat, M. & Zehrer, A. (2018). *Qualitative interpretive mobile ethnography*. *Anatolia*, 29(1), 98-107.
- Paoli, A.D. & D'Auria, V. (2021). *Digital Ethnography: A Systematic Literature*. *Sociological Review*, 11(4S), 243-267.
- Postill, J. (2017). *Remote ethnography: Studying culture from afar*. I Hjorth, L., Horst, H., Galloway, A. & Bell, G. (red.). *The Routledge Companion to Digital Ethnography* (pp. 87-95). London: Routledge.
- Rasmussen, P.S. & Pagsberg, A.K. (2019). *Customizing methodological approaches in qualitative research on vulnerable children with autism spectrum disorders*. *Societies*, 9(4), 75.
- Stickdorn, M. & Zehrer, A. (2010). *Mobile ethnography: How service design aids the tourism industry to cope with the behavioral change of social media*. *Touchpoint – The Journal of Service Design*, 2(1), 82-85.